

ПАРЛАМЕНТЫН ХУРАЛДААНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААГ ТЕЛЕВИЗ, РАДИОГООР ШУУД НЭВТРҮҮЛДЭГ ЭСЭХ ТАЛААРХ БУСАД ОРНУУДЫН ТУРШЛАГА

А.Пагма, Д.Жигваагүнсэл
Ө.Мөнхтунгалаг, Т.Саулэгүл

Ардчилсан нийгэмд төрийн үйл ажиллагаа нээлттэй, ил тод байх зарчим үйлчилдэг билээ.

Ийм учраас иргэд, сонгогчид өөрсдийн сонгосон хууль тогтоох байгууллагын талаар мэдээлэлтэй байж, хууль тогтоогчдын үйл ажиллагаанд итгэлтэй байхын зэрэгцээ өөрсдийнхөө санаа бодлыг бодлого, шийдвэрт тусгуулах сонирхолтой байдаг бол ард түмний төлөөлөл болж сонгогдсон парламентын гишүүд, парламентад суудалтай намуудын хувьд парламентаас батлан гаргаж байгаа хууль тогтоомж, хэрэгжүүлж байгаа бодлого шийдвэрийнхээ талаар олон нийтэд үнэн бодитой, мэдээлэл хүргэх, үйл ажиллагаагаа тайлбарлан таниулах хүсэл сонирхолтой байдаг.

Орчин үед кабелийн телевиз хөгжсөний дүнд олон оронд парламентын хуралдааныг бүрэн эхээр нь шууд дамжуулан үзүүлэх боломжтой болсон байна. Ийм туршлага Франц, Канад, АНУ, Их Британи, Австри, Герман, Итали, БНСУ зэрэг нэлээд олон улсад байна.

Парламентын мэдээллийг олон нийтэд хүргэх харилцаа нь улс орнуудын парламентаас батлан гаргасан хууль, Парламентын хуралдааны дэг болон Тамгын газрын үйл ажиллагаанд баримтлах дүрэм, журмуудаар зохицуулагддаг байна.

Тухайлбал: **АНУ-д** “112 дугаар Конгрессийн дүрэм”-д нийцүүлэн гаргасан “Конгрессийн хуралдааныг цацах, нэвтрүүлэх дүрэм”, **Австралид** Хуралдааны дэг – */Standing and Sessional Orders 2010/*, Парламентын хуралдааныг телевизээр нэвтрүүлэх тухай хууль */1946/-Parliamentary Proceedings Broadcasting Act /1946/*, Парламентын үйлчилгээний тухай хууль */1999/-Parliamentary service act /1999/* **БН Солонгос Улсад** Үндэсний Ассамблейн тухай хууль, Үндэсний Ассамблейн Тамгын газрын тухай хууль, Үндэсний Ассамблейн Тамгын газрын дүрэм, Үндэсний Ассамблейн мэдээ, мэдээлэл нэвтрүүлэх журам, Үндэсний Ассамблейгаас шууд нэвтрүүлэг дамжуулах журам, Үндэсний Ассамблейн хуралдаанд оролцох журам, **БН Франц Улсад** Үндэсний Ассамблейн үйл ажиллагааны журам гэх зэрэг эрх зүйн актуудаар зохицуулжээ¹⁶⁷.

Нууцад хамаарах болон хуулиар хязгаарласнаас бусад парламентын бүх төрлийн мэдээ, мэдээлэл олон нийтэд нээлттэй байдаг нь олон улсад нийтлэг жишиг юм.

Парламентын мэдээллийг олон нийтэд ил тод нээлттэй байлгахын ач холбогдол нь ард түмэн өөрсдийн сонгосон парламентын гишүүд болон тэдний хууль тогтоох процесст итгэлтэй байх, парламентаас батлан гаргасан аливаа хуулийг хэрэгжүүлэх, дагаж мөрдөхөд эерэг нөлөөтэй, нөгөө талаас парламентаас алдаатай бодлого, шийдвэр гарах хандлагатай тохиолдолд

¹⁶⁷ Хууль тогтоох байгууллага ба парламентын сэтгүүл зүйн харилцааны онцлог /олон улсын туршлага, жишиг хандлага/. Бодлогын судалгаа, шинжилгээ. Х боть, УБ, 2011 он, 54 дэх тал.

олон нийтийн зүгээс санал, шүүмжлэл өрнүүлж урьдчилан сэргийлэх, хяналтаа хэрэгжүүлэхэд оршдог.

Европын зарим улсуудын парламентын хуралдааныг шууд дамжуулдаг талаарх мэдээлэл

Европын Парламентын Судалгаа, Бичиг баримтын Төвөөс ирүүлсэн мэдээллийн дагуу Латвийн Сеймийн Мэдээллийн газраас тусгайлан тайлан бэлтгэсэн ба тус тайланд Австри, Бельги, Их Британи, Унгар, Дани, Герман, Грек, Испани, Кипр, Латви, Литва, Люксембург, Голланд, Польш, Португали, Румын, Словак, Словени, Финлянд, Франц, Хорват, Чех, Швед, Эстони зэрэг 30 гаруй орны парламентын хуралдааны үйл ажиллагааг телевиз, радиогоор шууд явуулдаг эсэх талаарх лавлагааг гаргажээ.

Кипр ба Словениас бусад бүх орны парламентын нэгдсэн хуралдааныг парламентын танхимын интернет сайтад дамжуулдаг. Испани ба Шведийн парламентын байнгын хороодын хуралдааныг мөн сайтад дамжуулан үзүүлдэг байна.

Латви, Люксембургээс бусад бүх улсад Олон нийтийн телевиз нь парламентын чуулганы нэгдсэн хуралдааны явцыг дамжуулдаг бол Их Британий парламент, Австрийн Парламентын Үндэсний Зөвлөлийн хуралдааныг байнга, бүрэн хэмжээгээр нь шууд дамжуулан үзүүлдэг ажээ.

Дээр дурдсанаас бусад орнуудад хүндэтгэлийн хуралдаан, нэн чухал асуудлыг хэлэлцэх зэрэг онцгой тохиолдолд парламентын хуралдааныг шууд дамжуулдаг байна.

11 улсын хувьд тухайлбал, Дани, Грек, Латви, Польш, Люксембург, Португал, Румын, Словак, Испани, Швед, Их Британи зэрэг орны арилжааны телевизүүд зөвхөн онцгой тохиолдолд нэгдсэн хуралдааныг дамжуулдаг.

Унгар, Литвад зарим арилжааны кабелийн телевизүүд парламентын нэгдсэн хуралдааныг байнга шууд дамжуулдаг.

Дани, Франц, Хорват, Герман, Грек, Литва, Люксембург, Португал, Румын, Испани, Швед, Их Британи зэрэг 12 улсын парламент өөрийн теле-сувагтай юм. Германы парламентын теле-суваг нь зөвхөн нийслэл Берлинд парламентын хуралдааныг дамжуулан үзүүлдэг байна.

Парламентын нэгдсэн хуралдааныг 14 улсын Олон нийтийн радио шууд дамжуулдаг ба Кипр, Латви, Унгар гэсэн 3 оронд парламентын хуралдааныг радиогоор байнга шууд нэвтрүүлдэг. Хорват, Эстони, Герман, Литва, Португал, Румын, Словак, Словени, Испани, Швед, Их Британи зэрэг 11 улсад зөвхөн онцгой тохиолдолд парламентын үйл ажиллагааг радиогоор шууд нэвтрүүлдэг.

Азийн зарим орны парламентын хуралдааныг шууд дамжуулдаг талаарх мэдээлэл

Бүгд Найрамдах Солонгос Улс

БНСУ-ын Үндэсний Ассамблей нь чуулганы болон байнгын хороодын хуралдаан, үйл ажиллагааны талаарх мэдээллийг Үндэсний Ассамблейн телевиз болон бусад хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслээр нээлттэй дамжуулдаг улс орны нэг юм.

Үндэсний Ассамблейн тухай хуулийн 75 дугаар зүйлд¹⁶⁸ “чуулганы нэгдсэн хуралдаан олон нийтэд нээлтэй байна”, Үндэсний Ассамблейн дарга үндэсний аюулгүй байдлыг хангах шаардлагатай гэж үзсэн, 10 ба түүнээс дээш парламентад суудалтай нам, эвслийн бүлгийн гишүүд хаалттай хуралдах хүсэлт гаргаж гарын үсэг зурсан тохиолдолд хаалттай хуралдахаар заасан байна.

Үндэсний Ассамблейн Тамгын газрын дүрэмд Үндэсний Ассамблейн тамгын газрын Хууль зүйн үйлчилгээ хариуцсан нарийн бичгийн даргын харьяанд Үндэсний Ассамблейн үйл ажиллагааг олон нийтийн мэдээллийн хэрэгслээр дамжуулах чиг үүрэг бүхий нэвтрүүлэг төлөвлөлтийн хэлтэс (Broadcasting bureau) ажилладаг. Нэвтрүүлэг төлөвлөлтийн хэлтэс нь:

1. Нэвтрүүлэг төлөвлөлт хариуцсан хэсэг (*Broadcast Programming Division*)
2. Нэвтрүүлэг зохион байгуулалт хариуцсан хэсэг (*Broadcast Production Division*)
3. Шууд нэвтрүүлэг хариуцсан хэсэг (*Broadcast Relay Division*) гэсэн хэсгүүдэд хуваагддаг.

Шууд нэвтрүүлэг хариуцсан хэсэг нь Үндэсний Ассамблейн телевиз¹⁶⁹ (National Assembly television NATV) нь Үндэсний Ассамблейн нэгдсэн чуулганы хэлэлцүүлгийг бүрэн эхээр нь шууд дамжуулдаг.

Мөн түүнчлэн үйл ажиллагааны тайлан мэдээлэл, улс төрийн цаг үеийн мэдээ, хууль эрх зүйн мэдээлэл, түүх, соёл, орон нутгийн талаарх нэвтрүүлгүүдийг бэлтгэж 24 цагийн турш NATV телевиз дамжуулдаг байна. Тус телевизийн студи болон дотоод үйл ажиллагаа нь танхимуудын дуу дүрсийг нэг цэгээс хүлээн авч тэдгээрээс сонгон бичлэг хийхэд шаардлагатай техник хэрэгслүүдийг олон улсын жишигт нийцүүлэн суурилуулсан байна.

Үндэсний Ассамблейн хуралдааныг сурвалжлах зөвшөөрлийг Үндэсний Ассамблейн Тамгын газрын даргаас зөвшөөрөл олгоно. Үндэсний Ассамблейн сэтгүүлчид, сурвалжлагчид нь телевиз болон радиогоор шууд нэвтрүүлэг хийх тохиолдолд урьдчилан нэвтрүүлгийн талаарх мэдээллийг Үндэсний Ассамблейн дарга болон дэд даргад хүсэлт гаргаж зөвшөөрөл авна.

2005 оноос БНСУ-ын Үндэсний Ассамблей нь “Дижитал танхим” төслийн хүрээнд чуулганы нэгдсэн хуралдааны танхим болон Байнгын хороодын хуралдааны танхимуудад техник технологийн орчин үеийн программ

¹⁶⁸ National Assembly Act, 1988, http://korea.assembly.go.kr/res/low_02_read.jsp?boardid=1000000036

¹⁶⁹ National Assembly television NATV, <http://www.natv.go.kr/>

хангамж, дуу, дүрсний систем бүхий хуралдааны иж бүрэн цахим системийг шинээр суурилуулсан байна.

Мөн хуралдааны бүх танхимуудын дуу, дүрсний сигналыг өндөр чанартайгаар хүлээн авч бичлэг хийх боломжтой парламентын сэтгүүлчдийн өрөөг шинэчлэн тохижуулж, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр тоноглон, хууль тогтоох үйл ажиллагааны мэдээ мэдээллийг иргэд сонгогчид, олон нийтэд шуурхай түгээх боломжийг бүрдүүлсэн байна.

Бүгд Найрамдах Турк Улс

Туркийн Үндэсний Их Хурлын телевиз нь Туркийн Үндэсний Их Хурлын Тамгын газрын Хэвлэл, мэдээлэл, олон нийттэй харилцах албанд харьяалагддаг.

Туркийн Радио, Телевизийн тухай хуулийн 21-р зүйлд зааснаар Турк Улсын Үндэсний Их Хурлын үйл ажиллагааг нэвтрүүлэх эрх нь Туркийн Үндэсний Их Хурлын телевизэд олгогдсон. Харин Их Хурлын үйл ажиллагааг нэвтрүүлэх цар хүрээг Туркийн Радио, Телевизийн Ерөнхий газар болон Туркийн Үндэсний Их Хурлын удирдлагын хамтын протоколоор тогтоохоор хуульчлагдсан¹⁷⁰.

Их Хурлын телевиз нь Их Хурлын нэгдсэн хуралдааны үйл явц болон бусад мэдээ, мэдээллийг TRT-3 телевизийн суваг болон Их Хурлын мэдээллийн албан ёсны сайтаар¹⁷¹ дамжуулж олон нийтэд хүргэдэг.

Туркийн Үндэсний Их Хурлын телевиз нь парламентын хуралдааныг тодорхой хуваарийн дагуу TRT-3 сувгаар болон интернетээр шууд дамжуулдаг ба дээр дурдсан Хамтын протоколын 5-р зүйлд зааснаар чуулганы анхдугаар хуралдаан, онцгой хуралдаан, төсвийн хэлэлцүүлэг, Засгийн Газрын үйл ажиллагааны төлөвлөгөө, бусад орны төрийн тэргүүнүүдийн парламентад хэлсэн үг зэрэг онцгой тохиолдлуудад өдөр, цаг харгалзахгүй чуулганы нэгдсэн хуралдааныг TRT-3 сувгаар шууд нэвтрүүлдэг байна.

Мөн Их Хуралд суудал бүхий намын бүлгүүдийн хуралдааны үйл ажиллагааг 1 хүртэлх цагийн хугацаатайгаар интернэтээр шууд дамжуулдаг.

Их Хурлын даргын уулзалт, айлчлал, Их Хурлын байнгын хороодын хурал, улс төрийн намуудын удирдлага болон Их Хурлын гишүүдийн зүгээс Их Хуралд зохион байгуулсан хэвлэлийн бага хурал, бүлгийн дарга нарын уулзалт, Их Хурлын Тамгын газрын үйл ажиллагаа, Их Хуралд зохион байгуулагдсан зөвлөгөөн, сургалт зэрэг үйл ажиллагаа, Их Хуралд өргөн баригдсан хуулийн төсөл болон батлагдсан хуулийн талаарх мэдээллийг нэгтгэн чуулганы нэгдсэн хуралдаанаас бусад боломжит хугацаанд нэвтрүүлдэг байна¹⁷².

Тайландын Вант Улс

Тайландын Парламент нь өөрийн үйл ажиллагааг иргэд олон нийтэд шуурхай, ил тод хүргэх зорилгоор парламентын телевиз, радиогийн студи ажилуулдаг. Энэхүү телевиз, радиогийн студи нь Үндэсний ассамблейн

¹⁷⁰ Туркийн Радио, Телевизийн тухай хууль, <http://www.mevzuat.gov.tr>

¹⁷¹ <http://www.meclishaber.gov.tr>

¹⁷² Туркийн Үндэсний Их Хурлын албан ёсны сайт, Их Хурлын телевизийн үүрэг, https://www.tbmm.gov.tr/tbmm_tv.htm

хуралдаан, сенатын болон төлөөлөгчдийн танхимын хуралдаан, мөн байнгын хороодын хуралдааныг телевиз, радиогоор дамжуулах ажлыг хариуцан гүйцэтгэдэг. Парламентын телевиз, радиогийн үйл ажиллагааг **Үндэсний ассамблейн радио, телевизийн дамжуулах газар** /National assembly Radio and Television Broadcasting Station/ зохицуулдаг бөгөөд энэ нь Парламентын ажлын албаны нэгж юм.¹⁷³

Тай телевизийн суваг нь Парламентын болон байнгын хорооны хуралдаан, парламентын үйл ажиллагааны талаарх мэдээллийг 2006 оноос эхлэн дамжуулсан бөгөөд 2015 оноос дижитал телевиз болсон.¹⁷⁴ Нээлттэй хуралдааны үйл ажиллагааг шууд дамжуулах нь нээлттэй байдаг бол хаалттай хуралдааны тойм мэдээллийг олон нийтэд нэвтрүүлдэг, харин байнгын хуралдааны үйл ажиллагааг шууд дамжуулах эсэхийг Байнгын хорооны дарга шийдвэрлэдэг байна.

Бүгд Найрамдах Сингапур Улс

Сингапурт Парламентын хуралдааныг олон нийтийн радио телевизээр дамжуулдаг. Ингэхдээ зөвшөөрөгдсөн MediaCorp радио, MediaCorp телевизийн сувгаар зөвшөөрөлтэй парламентын сэтгүүлчид парламентын хуралдааны хөтөлбөрийн дагуу зөвшөөрөгдсөн хэсгээс дамжуулж болно. Орон даяар шууд нэвтрүүлэх радиогийн нэвтрүүлэг нь парламентын үйл ажиллагааны талаарх тойм мэдээ, судалгаа мэдээлэл, ярилцлага хэлбэрээр байх ба парламентын хуралдааныг дамжуулах хугацаа нь 100 минут орчим байна.

Товч дүгнэлт

Парламентын хуралдааныг радио, телевизээр шууд дамжуулдаг эсэх талаарх асуудлыг зарим улс орнуудын жишээн дээр судалж, нэгтгэн үзвэл дараах зүйлүүдийг онцолж болохоор байна. Үүнд:

- Нууцад хамаарах болон хуулиар хязгаарласнаас бусад парламентын бүх төрлийн мэдээ, мэдээлэл олон нийтэд нээлттэй байдаг нь олон улсад нийтлэг жишиг юм.
- Орчин үед кабелийн телевиз хөгжсөний дүнд олон оронд парламентын хуралдааныг бүрэн эхээр нь шууд дамжуулан үзүүлэх боломжтой болсон байна.
- Олон орны парламент өөрийн теле-сувагтай ба зарим орны парламент өөрийн телевизтэй юм.
- Парламентын үйл ажиллагааг ил тод, нээлттэй болгоход чухал алхам болсон парламентын хуралдааныг Олон Нийтийн Хэвлэл Мэдээллийн Хэрэгслээр шууд дамжуулах тухай асуудал нь олон жилийн маргаан, мэтгэлцээний дүнд шийдэгджээ. Тухайлбал, АНУ-д Конгресс, олон нийтийн хооронд 35 жил маргалдсаны эцэст Конгрессийн хуралдааныг телевизээр шууд дамжуулахаар болсон бол Их Британид 1920-иод оноос энэ асуудал яригдсаар 50-иад жилийн дараа 1989 онд парламентын хэлэлцүүлгийг шууд нэвтрүүлэхээр шийдвэрлэсэн байна.

¹⁷³ <http://www.tvparliament.net/>, National assembly Radio and Television Broadcasting Station

¹⁷⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Thai_Parliament_Television, Tai Parliament Television

- Парламентын хуралдааныг телевизээр шууд нэвтэрүүлэх нь эерэг, сөрөг талтай гэж үздэг. Жишээ нь, парламентын нээлттэй байдлыг хангахын хамт парламентын гишүүдийг парламентын хэлэлцүүлэгт нухацтай бэлтгэх, шийдвэр гаргахад хариуцлагатай хандах зэрэг эерэг хандлагын зэрэгцээ шууд нэвтрүүлэг нь парламентын үйл ажиллагааг сөрөг талаас нь харуулах, мушгин гуйвуулах, эсвэл парламентын гишүүд телевизийн камерийг өөрийн нэр хүндийг өсгөх зорилгоор ашиглах зэрэг сөрөг нөлөөтэй гэж үздэг байна.
- Нэг талаас, парламентын мэдээллийг олон нийтэд түгээх үйл ажиллагаа нь тодорхой хэм хэмжээнд зохицуулалттайгаар явагдах ёстой, нөгөө талаас, хүний эрх, мэдээллийн эрх, эрх чөлөөг хангасан байх шаардлагатай. Тухайлбал, АНУ-д радио телевизийн бичлэгүүд, нэвтрүүлэг зэргийг аль нэг намын улс төрийн кампанит ажлын материал болгон ашиглах, төрийн сонгуульт албанд нэр дэвшсэн аливаа намын нэр дэвшигчийг дэмжих эсвэл эсэргүүцэх хэлбэрээр ашиглах, хуралдааны дүрс болон дуу бичлэгийн утга агуулгыг алдагдуулах, мушгин гуйвуулах, парламентын гишүүдийн нэр хүндэд халдах хэлбэрээр ашиглахыг хориглосон байдаг.

ХАВСРАЛТ

№	Улсын нэр	Танхим	Шууд дамжуулдаг эсэх		Тайлбар
			Нэгдсэн хуралдаан	Байнгын хорооны хуралдаан	
1.	Албани	Доод	Тийм	Үгүй	
2.	АНУ	Доод	Тийм	-	Жилд 2000 орчим цаг нэвтрүүлнэ.
3.	АНУ	Дээд	Тийм	-	
2.	Андорра	Доод	Тийм	Тийм	
3.	Австри	Доод	Тийм	Үгүй	
4.	Австри	Дээд	Тийм	Үгүй	
5.	Болгар	Доод	Тийм	Тийм	
6.	Канад	Доод	Тийм	Тийм	
7.	Хорват	Доод	Тийм	Үгүй	
8.	Кипр	Доод	Үгүй	Үгүй	
9.	Чех	Доод	Тийм	Үгүй	
10.	Дани	Доод	Тийм	Тийм	
11.	Эстони	Доод	Тийм	Үгүй	
12.	Европын парламент	-	Тийм	Тийм	
13.	Финлянд	Доод	Тийм	Тийм	
14.	Франц	Доод	Тийм	Тийм	
15.	Гүрж	Доод	Тийм	Тийм	
16.	Герман	Доод	Тийм	Тийм	
17.	Герман	Дээд	Тийм	Үгүй	
18.	Грек	Доод	Тийм	Үгүй	
19.	Унгар	Доод	Тийм	Үгүй	
20.	Ирланд	Доод	Тийм	Тийм	

21.	Итали	Дээд	Тийм	Тийм	
22.	Литва	Доод	Тийм	Тийм	
23.	Люксембург	Доод	Тийм	Тийм	
24.	Македони	Доод	Тийм	Тийм	
25.	Голланд	Дээд	Тийм	Үгүй	
26.	Голланд	Доод	Тийм	Тийм	
27.	Норвег	Доод	Тийм	Тийм	
28.	Польш	Доод	Тийм	Тийм	
29.	Польш	Дээд	Тийм	Тийм	
30.	Португал	Доод	Тийм	Тийм	
31.	Румын	Доод	Тийм	Тийм	
32.	ОХУ	Доод	Тийм	Тийм	
33.	ОХУ	Дээд	Тийм	Тийм	
34.	Словак	Доод	Тийм	Тийм	
35.	Испани	Доод	Тийм	Тийм	
36.	Швед	Доод	Тийм	Тийм	
37.	Их Британи	Доод	Тийм	Тийм	1989 онд парламентын хэлэлцүүлгийг шууд нэвтрүүлэх шийдвэрийг парламент гаргасан.
38.	Их Британи	Дээд	Тийм	Тийм	
39.	БНСУ	-	Тийм	-	
40.	БНТУ	-	Тийм	Тийм	
41.	Сингапур	-	Тийм	-	
42.	Тайланд	-	Тийм	Тийм	

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

- National Assambley Act, 1988, <http://korea.assembly.go.kr/res/low>
- National Assambley television NATV, <http://www.natv.go.kr/>
- Туркийн Радио, Телевизийн тухай хууль- <http://www.mevzuat.gov.tr>
- National assambley Radio and Television Broadcasting Station. www.tvparliament.net/
- Rules of the House of Representa. <http://clerk.house.gov/legislative/house>
- Опыт прямой теле- и радиотрансляции парламентских заседаний в странах ЕС. mobile.council.gov.ru
- Н.Алишева: Парламентское телевидение Кыргызстана и зарубежный опыт. media.kg
- “Хууль тогтоох байгууллага ба парламентын сэтгүүл зүйн харилцааны онцлог / олон улсын туршлага, жишиг хандлага/”. Бодлогын судалгаа, шинжилгээ. Х боть, УБ, 2011 он.